

Sala G. Sion.

2610/1

204.232.113
DONAȚIUNEA G. SION

SCRISOARE DESCHISĂ

A D R E S A T Ă

D-LUI MINISTRU DE RĂZBOI

BCU Cluj / Central University Library Cluj

DE

C. AMIRALUL N. NEGRESCU

B U C U R E Ș T I

Tip. «CURIERUL JUDICIAR», Str. ARTEL, 5

1 9 2 8

DONAȚIUNEA G. SION

SCRISOARE DESCHISĂ

A D R E S A T Ă

D-LUI MINISTRU DE RĂZBOI

DE

C. AMIRALUL N. NEGRESCU

21 Martie 1928.

BUCUREȘTI

Tip. «CURIERUL JUDICIAR», Str. ARTEL, 5

1928

SCRISOARE DESCHISA

d-lui General de Divizie Adjutant

PAUL ANGELESCU, ministru de război

dela C. Amiralul N. NEGRESCU
in retragere

DOMNULE MINISTRU,

La 29 Martie 1927, am cerut ministerului un certificat că am comandat efectiv „flota“ cu începere de la 24 August 1916, timp de 3 luni și 24 zile, ca titular în fața inamicului și că flota este echivalentă cu o armată.

Voiam să-mi valorific drepturile de senator.

Vreme de aproape 11 luni am așteptat, am cerut audiențe, am stat de vorbă, până ce, în sfârșit, sub numele de certificat, am obținut un document semnat de d-voastră și contrasemnat de locțiitorul șefului de Stat-Major al Armatei.

Cererea mea se bazează pe legi și stări de fapt; certificatul d-voastră exprimă o părere. În locul d-voastre, eu nu aș fi semnat un asemenea act.

Sunt amănunte peste cari trebuie să trec. Cestiunile personale neinteresând pe nimeni, nu aș aduce-o pe aceasta în public, dacă nu ar fi altoită pe Constituțiune, adică pe pactul fundamental dintre Co-

roană și popor. De aceea, vă rog să aveți răbdarea și bunăvoința de a examina împreună cu mine dacă, în aplicarea lui, acest pact este respectat cu aceeași rigurozitate în toate cazurile și în cel de față, în deosebi.

Sunt încântat că începeți cu un fapt pe care eu îl exclusesem din cererea mea de fond:

D-voastră stabiliți la I, 1, că de la 14—24 August 1916, am comandat Divizia de Dunăre „sub ordinele directe ale Comandamentului Capului de pod Tur-tucaia, care era similar cu acela al unui Comanda-ment de Divizie.”

Fiind vorba de 2 arme absolut deosebite, ați uitat un lucru de nimica: numărul și data Înaltului De-cret care pune un Comandament sub ordinele altuia, din a cărui compunere organică nu face parte și or-dinul superior cu care mi s'a comunicat aceasta mie sau marinei.

Eu nu le cunosc.

Pentru că a zis-o generalul Teodorescu prin Mar-tie, pe d'asupra Marinei, s'au suprimat cum-va art. 21 și 28 din legea de organizare a armatei, și regu-lamentele de mobilizare și de serviciu la bord?

Dacă intențiunea D-voastră a fost să arătați prin-tr'aceasta micimea comandei mele, apoi să v'o spun eu: Capul de pod era format la acea dată numai din brigada 17 infanterie și abia în urmă a devenit „similar“ cu o divizie.

Putea fi supusă o asemenea subordonare semnă-turei regale? Când eu însu-mi fusesem numit, con-form legii, prin decretul ce veți găsi în Monitorul Oastei No. 12, pag. 199 din 1916 și notat de mine pe unul din documentele originale anexate cererii, nu mi se pot opune situații ilegale.

La 15 Mai, numărul unităților de sub ordinele mele sporind, conform lucrărilor pregătitoare de mobilizare, Ministerul socotise necesar, cu toată împotrivirea mea, să numească un alt ofițer la escadră, unde regulamentul prevede un vice-amiral sau un contra-amiral. Eu, având numai gradul de Comandor, am fost numit Comandant superior, fără ca unde-va în actele primite de mine, direct sau indirect, să existe indicația vre-unei subordonări.

Dacă D-voastră o aveți, vă rog să mi-o arătați, și să mă convingeți că am primit-o.

De la acea dată înainte, strângându-se sub ordinele mele toate forțele vii ale marinei militare, fără a excepta un singur bastiment, vase rechiziționate din comerț și de la Ministerul Lucrărilor Publice, la 14 August Comandamentul meu coprindea:

Toată Divizia de Mare, mai puțin corpul crucișătorului Elizabeta, căci tunurile lui toate formau încă din Aprilie două baterii sub ordinele mele pe malul stâng,

Toată Divizia de Dunăre,

O baterie de 150 mm. Krup,

O baterie de 120 mm. Skoda, obuziere,

Un detașament de debarcare cu trupe de marinari-infanteriști și marinari-tunari, cu arme, tunuri, mitraliere, proiectoare, etc.

Un serviciu de mine și torpile,

Un convoi de aprovizionare, muniții și combustibil,

Vase spitale,

Un mic atelier de reparații,

Jumătatea docului plutitor al Ministerului Lucrărilor Publice,

Un imens număr de vase auxiliare și de servitute.

Dar asta nu mai era numai Divizia de Dunăre.

Era întreg Comandamentul Marinei, căci era totalitatea vaselor marinei și mai mult decât atât. Era „flota“ de care vorbește art. 2 al. 4 din Convenția Militară, semnată la 4/17 August de o parte de România, de cealaltă, de 4 din cele mai mari națiuni maritime de pe lume, la acea epocă, Engliera, Franța, Italia și Rusia. Orice marinar, văzând organizația ei, va afirma că e flotă, adică armată plutitoare, sau armată.

După art. 8 al. 8 al regulamentului legii organice a marinei, din Octombrie 1912, această comandă revenea de drept Comandantului Marinei, căruia nu i s'ar mai fi putut tăgădui că a comandat o armată. Dar D-sa a refuzat să ia comanda și a devenit P. S.

Cât de autonomă era această organizare de forțe, reese de acolo că în magaziiile marinei nu mai exista nimic, până și săpunul mi-l fabricam singur. Și când în primele zile ale războiului am cerut un ofițer viu în locul unuia mort, amiralii atotputernici ai marinei, scandalizați de atâta îndrăzneală, au stărunit la Marele Cartier General să se ia aspre măsuri împotriva mea.

La 14 August 1916 „flota de operațiuni“ era deja formată, unitatea rusă prevăzută de Convenție, fiind intrată pe Dunăre, în drum spre flotă. Ordinul de organizare, pornit dela M. C. G. în ziua de 19 August, s'a semnat de Inaltul Comandament la 24 August, sub No. 133.

El este adresat flotei la Turtucaia și nu numai că nu pomeneste de vre-o subordonare, dar face o delimitare netedă între flota și grupurile de remorcheri ale celor 3 capete de pod.

În aceste condițiuni „flota de Dunăre“ formează o armată și în sensul definiției unei armate la us-

cat. Toate forțele vii ale marinei întrunite sub aceeași comandă pe front, formau Comandamentul Marinei, care e echivalent cu un corp de armată. O nouă divizie adăogată — cea rusă, — îl transformă în armată.

Toate aceste lucruri le puteați vedea din documentele ce v'am înaintat și din explicațiile mele, dacă ați fi binevoit să mă chemați pentru a le examina fără idei preconcepute. Dar pentru D-voastră actele semnate de Minister și de Inaltul Comandament sunt inexistente, căci ideea principală care a isbit creerile a fost: Cum, Negrescu senator de drept?

Din prima zi chiar, documentele și broșurile mele sprijinitoare s'au făcut ruluu... Ca să nu se piardă și în ruluu au făcut acele numeroase peregrinațiuni din direcție în direcție, așa că, astăzi 10 Martie, când scriu aceste rânduri, nu li se mai știe de urmă. Certificatul e liberat în afară de ele.

Pe acest teren, aveți dreptate să nu știți cine a dat numele flotei de flotă. I s'a zis ba așa, ba așa, ba pe dincolo, crezând că cu această bagatelizare ați nimicit însăși baza cererii mele. Dar cine a numit-o „flota de Dunăre“, cine „flota de operațiuni“ ori „flota de operațiuni pe Dunăre“, cine enormitatea „cele 2 detașamente de vase“, explicație a unui rus, pe care certificatul o confundă cu voie sau din neștiință cu un titlu și un Comandament?

Tudorache Sucitu, Tănase Scatiu, or Nea Ghiță Bărbieru? De actele oficiale nu pomeniți nimic, ca și când Regele, în numele Căruia se dedeau, odată dispărut de pe scena lumii, acesta e respectul ce trebuie să-l acordăm măsurilor Lui.

La aserțiunea D-voastră, repetată verbal și de ofițeri ai Marelui Stat Major, că eu sunt acela

care am botezat-o „Flota de Operațiuni“, eu opun ordinul Ministerului de Război No. 301 din 14 August 1916, care spune: „Cele 3 Canoniere... formând o diviziune... vor trece sub ordinele Comandantului român al flotei de operațiuni“. Pe această bază am adăogat într'o broșură publicată în 1920 cuvintele româno-rusă, cari supără atât de mult pe unii, fără a suprima cuvintele „pe Dunăre“.

Dar oricum i s'ar zice, flota de Dunăre, flota de operații, flota de operații pe Dunăre și chiar Divizia de Dunăre, cum sună ordinul de luarea comenzii, ^y ca și când aș fi putut rămâne încă, conform ordinului Înaltului comandament Nr. 133 din 24 August, comandant al flotei, — și prin nume și de fapt, ca număr și unități, toată flotă rămâne, acesta fiind titlul oficial dat de unica autoritate militară recunoscută în timp de război și pace în drept a-l da. Nu mai am nevoie să recurg, astfel la însăși definiția cuvântului de flotă, care însemnează armată plutitoare și, deci, armată.

Mai afirmă certificatul că această unitate operativă (sic) a fost pusă sub ordinele armatei de Dobrogea, dar uită să spună cine a dat acest ordin, când, în ce măsură, în ce scop și cu ce drept.

Să mi se arate și mie ordinul prin care Înaltul comandament mi-a comunicat aceasta. Eram sub ordinele lui și eu nu-l cunosc. Căci, ce noimă ar mai avea atunci ordinul prin care generalul Prezan pune la 19 Decembrie flota sub ordinele comandamentului rus, dacă acest ordin exista deja. Și ordinul generalului Prezan nu poate fi discutabil, — cu toate că se putea foarte bine și fără o asemenea subordonare, — când flota se afla la acea dată în apele ruso-române dela Chilia, că dela Prut spre răsărit țara aparținea Rusiei, că delta se afla

de mai înainte sub ordinele vice-amiralului rus Nenikoff.

Intențiunea de a-mi micșora comanda se oprește numai în fața unei operațiuni. Certificatul omite să spună că ordinul de subordonare este dat de un general rus, care mă pune pe mine din punctul de vedere disciplinar sub amiralul Wișsolkin dela Galați.

Dar o asemenea măsură nu s'ar fi putut lua nici dacă aș fi trecut în Rusia, nici dacă m'aș fi aflat la Kamciatka, sau în orice alte ape străine. Suprima el, așa, dintr'un condei, Convenția militară și Codul de justiție special pentru marină, atât de aspru față de al armatei de uscat? Eu nu aș putea crede ochilor, chiar când aș vedea-o aprobată de M. C. G. român; iar Marele stat major este dator să facă această dovadă.

Scopul pentru care o forță navală fluvială poate fi pusă sub direcțiunea — și nici odată sub comanda exclusivă a armatei de uscat — este acela al comandamentului unic în caz de cooperare între amândouă, exact după cum, pentru operațiunea de la Flămânda, generalul de divizie până în acel moment, Al. Averescu, a fost numit comandant al grupului format din armata III și armata de Dobrogea, comandată de generalul de corp de armată Zaionciovski.

Bastimentele fiind joase la apă, nu văd prea mult în interior, mai ales când malul ocupat de inamic, cum era cel dobrogean, variază de la 100—200 m. d'asupra nivelului apei. Luptele dela uscat se dau, în fine, în împrejurări pe cari nu comandantul flotei decide or le provoacă.

Dar afară, de această cooperare,, Ministerul nu recunoaște flotei o misiune specială, absolut inde-

pendentă de armata de uscat, mai ales când, ca în cazul meu, la oarecare distanță în susul Dunărei se afla o respectabilă flotă inamică? Apoi, atunci, ce mai cheltuește țara zeci și sute de milioane cu amirali, cari ar putea fi înlocuiți de orice ofițeri de cavalerie și cu costisitoare monitoare chivăasate, cari s'ar putea înlocui cu șleपुरi garnisite cu tunuri.

Acest punct de vedere lipsește cu totul din certificat. Căci și Minister și Mare Stat major nu au fost preocupați decât de cuvântul „flotă” și de autonomia ei, cu toate că în certificat apare și chestiunea punerii mele în retragere pentru incapacitate, de care nu mi se pomenise nimic până la data de 22 Februarie, când mi s'a liberat.

Aceia era sigură.

În lipsa unei legi interpretative, de care nici nu este nevoie pentru a se ști că în toate țările maritime flota este prin definițiune armata plutitoare, adică armata, s'a luat calea atât de comodă a aprecierii care a dus la rezultatul ce se va vedeà la Capitolul III de mai jos.

„Din primul moment ați crezut că mă puteți rezezi cu cuvintele: „Ce flotă ai comandat d-ta, ca să pretinzi dreptul de senator? Parc'avem noi o flotă ca Englezii? Am avut în război atâția generali cari au comandat 3 divizii (aici e buba); hei, trebuie să pretinză toți să fie numiți senatori de drept”?

La răspunsul meu că da, dacă M. C. G. a dat numele de armată grupului lor, nu ați găsit replică. Doar când v'am spus că flotila austro-ungară a zădărnicit operațiile trecerii armatei III la Flă-mânda, așa că cu greu i s'ar putea socoti inferioară, mi-ați ripostat: „Dacă e vorba de asta, apoi închi-puește-ți că 3 avioane vin d'asupra unei armate și

aruncă bombe asupra ei până o nimicesc. Va să zică după d-ta, aceste 3 avioane formează o armată?”

Acestui ton de persiflare era inutil să răspund. În naivitatea mea, îmi închipuisem că un ministru va judeca chestiunea în limitele principiilor strict constituționale, ale Convenției militare, legilor organice și organizației dată de Înaltul comandament; realitatea mă aruncă în fața unui ministru de Stat care mai crede astăzi că se poate pleca la război ca la o nuntă.

E cert, numai, că la comparația cu flota engleză, cea mai mare și mai zdrobitoare, mi-a fulgerat prin minte că, în gândul d-voastră, armata noastră fusese egală cu armata germană, iar comanda trupelor din Transilvania cu aceia de 400.000 oameni ai prințului moștenitor.

Dacă, însă, numai spiritul de ironie înăscut în român, v'a făcut să mă luați peste picior, poate că nu e rău să vă atrag atențiunea cât sunteți de greșit crezând încă că flota engleză, cu care mă turteți, e tot cea mai mare din lume. Ca putere navală, Englitera a căzut în rangul al doilea, căci, dela 1918—1929 numărul marilor ei chiuirasate față de acela al Statelor-Unite este în raportul de 2/3. Consecințele incalculabile ale acestei descoperiri să le tragă toți oamenii serioși, echilibrul lumii fiind rupt.

* * *

Trebue să închei. D-voastră spuneți:

„III.— Prezentul certificat nu va putea fi utilizat de solicitator și nu va va face nici o dovadă, certificatul fiind cerut numai pentru pretențiunea solicitatorului de a obține un scaun de senator de drept“.

Sunt în vârstă de 64 ani și am ocupat funcțiuni în Stat timp de 40 ani, dar un certificat care să nu facă dovada nu mi-a fost dat să văd până în ziua de astăzi.

Care este atunci uzagiul ce pot face cu dânsul?

Să admit părerea d-voastră? E o glumă. Mi s'a spus, asta e o simplă părere și nimic mai mult.

Intre părerea comitetului consultativ al marinei, pentru mine, și părerea comitetului de Stat major, admisă sau ordonată de d-voastră și care e contra, nu poate fi adevărată decât aceia care se bazează pe legi și pe decrete, și nici o dată aceia care nu are la bază decât o simplă părere, un simplu capriciu.

D-voastre vă rămâne, însă, autoritatea actului oficial și puterea.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

II

CHESTIUNEA PUNERII IN RETRAGERE

Ați ținut să precizați cu date la par. I, 4, că mi s'a luat comanda și am fost pus în poziție de retragere.

Nu știu întrucât aceasta a înrâurit redacțiunea aceia meșteșugită, ca și când ați fi descoperit cine știe ce fapt nou. Dar asta o știe o țară întregă și, în memoriul ce însoțea cererea mea, v'am indicat eu însu-mi numărul ordinului cu care mi s'a luat comanda; așa că, dacă era vorba de incapacitate, ironia stabilirei ei într'un certificat, era cu atât mai de prisos cu cât vă dădeți părerea că flota nu e armată.

Se vede, însă, că nici domniei voastre părerea asta nu vi s'a părut decisivă.

Dar cu asta nu se puteau împuşcă 2 iepuri cu o singură lovitură. Şi atunci, având unul gata, timp de luni de zile s'au răscolit arhivele istorice ale Marelui Stat Major ca să se scoată din ele ce a făcut flota în război, cu toate că Constituţia nu cere aceasta; s'au cumpărat tratate de strategie şi tactică navală pentru a se descoperi ce e aia „flotă”. s'au cărat dosarele acasă la primul ministru de pe vremuri; s'a luat părerea tuturor locotenenţilor şi căpitanilor de marină în trecere prin Bucureşti; ca şi când, dacă mi s'ar pune mie în mână toate tratatele de medicină şi — să mă ierte ofiţerii de o apropiere care în mintea mea nu-i atinge — aş consulta toate babele din mahalale, aş fi în stare să diagnostichez o boală.

Când nu ştii, întrebi un expert străin. Dar nu ţii lumea ani de zile până te vei instrui sau crezi că te-ai instruit, pentru ca la urmă, să te sprijini în altă direcţie. Ministerul ar trebui să fie mai econom cu timpul petiţionarului, căci chiar în ţara românească se pot găsi oameni pentru cari timpul e bani.

* * *

Să examinăm acum şi afacerea incapacităţii care, din momentul ce eu nu pot avea „pretenţiuni la un scaun de senator” atrage, după mine, un fel de moarte civilă.

Ordinul prin care mi se ia comanda dintre cei de pe acelaş decret cu mine, era întâiul pe armată, ceea ce îmi dă o legitimă mândrie. Sunt, aşa dar, pecetluit şi încă, drept cel mai incapabil dintre generalii cari, în toamna anului 1916, au dus ţara la 2 degete de pieire. E bine înţeles că cu asemenea oameni nici nu se stă de vorbă.

Constituția prescriind că devin senatori de drept generalii din retragere cari îndeplinesc anumite condițiuni, nu s'a gândit nimeni, negreșit, să-i aleagă tocmai pe cei stampilați ca incapabili. E curios numai că, deși din senatul primului guvern Averescu făcuseră parte și dintre aceia, aleși însă prin votul universal, cazul nu a fost ridicat în timpul desbaterilor proiectului de Constituțiune or măcar de lege electorală.

Oricum, înțelege oricine și chiar eu că prezumțiunile morale sunt îndreptățite și că atâta timp cât punerile în retragere vor rămâne intacte, ele sunt acelea cari vor domina situațiunea.

Mai înțeleg că cel care a luat aceste măsuri drastice în timpul războiului, are și el tot interesul ca ele să rămână sacrosancte și intangibile, pentru ca să treacă la posteritate ca regeneratorul armatei și salvatorul țării. Parigorii....

Am citit, d-le ministru, discursul d-voastre la legea amnistiei, cu care ați redat vieții civile zeci de mii de dezertori, nesupuși or greșiți ai datoriei, ceace Franța a refuzat până acum să facă.

Ce de laude pentru partea întâia a campaniei, partea războiului de mișcare! Ce de lupte, cu numele fiecărei localități în care sângele românesc a curs din belșug! Câte sute de kilometri de aprigă rezistență, pas cu pas, istoviți de forțe fizice și loviți prin retragere în forța morală! V'ați ridicat la o înălțime pe care nu v'o bănuiam și ați înduioșat o lume întregă care v'a votat legea cât ai clipi din ochi.

Dar cine a condus aceste trupe luni de zile, dacă nu generalii și ofițerii al căror curagiu neînfrânt și prezență neobosită pe front au fost acoperite d'avalma de oprobriul incapacității? Ridicată-

s'a de unde-va, din vre-un ungher, un glas pentru cei cari plecaseră să se sacrifice ca să asigure celor rămași la căminurile lor o patrie mare și glorioasă? Și dacă a avut veleități să se ridice, n'a fost el numai decât înăbușit de a totputernicia care stăpânește pământul acesta?

Nimeni nu se mai gândește astăzi că, lăsând la o parte rezerva generală și trupele de etape, România, n'a putut pune în linie de bătae mai mult de 5—600.000 luptători adevărați pentru un front de 1.500 km.; pe când frontul francez n'avea mai mult de 730 km., frontul italian 540, frontul rusesc 1100—1400 km., cu milioane de soldați de fie-ce parte și că nu există nici forță, nici capacitate omenească în stare să facă față războiului cu lipsurile de oameni și de pregătire cu cari România a intrat în el.

Și când soarta a fost atât de generoasă cu dânsa, noi suntem aceia cari trebuie să plătim cu blestemul unei vieți întregi incapacitatea celor cari n'au știut s'o pregătească? Pe cine prostesc dânsii?

Ceeace nu putuseră face milioanele de soldați înzestrați la timp cu toate mijloacele și studiile acumulate de 44 ani, nu putea face cu mâna goală un pumn de eroi cu vechi unelte de luptă și acelea insuficiente, pe un front de două și de trei ori mai mare. Dacă în țările cu tradiție militară și cu o pregătire intensivă în vederea acestui război se iviseră slăbiciuni, cum nu erau să se arate și la noi?

În momentele grave s'au luat în toate țările acestea drastice măsuri; dar pe loc, acolo unde o înfrângere nu lăsa mult timp de judecată, cum a fost cu Franța după bătălia dela Charleroi, care i-a deschis inima până la Marna, or cu Italia după dezastul dela Caporetto.

Dar când lumea și-a venit în fire, pretutindeni

s'au revizuit toate cazurile de luare de comandă și s'a dat dreptate celor năpăstuiți, toată dreptatea; ba unora din ei chiar satisfacțiuni strălucite. România, care s'a ales cu partea leului și se vede astăzi întregită mai bine decât era pe vremea lui Boirebiste, acum vre-o 2100 de ani, este singura țară de pe tot globul pământesc care se poate lăuda că nu și-a revizuit greșelile datorite pripirei, geloziei, defiațiunii și nepotismului. Sub pedestalul mărireii ei geografice zace nedreptatea strigătoare. Câți-va nedreptățiți, nuu mii, nu zeci de mii, așteaptă de ani de zile o judecată dreaptă și nepărtinitoare, chiar dacă ar fi ca o sentință să-i pecetluiască din nou pentru vecie.

Căci, făcând aplicațiune la cazul meu, ori eram, cum susțineți d-voastre, sub ordinea generalului Saccharoff, dela care nu primisem decât mulțumiri și Inaltul comandament nu avea cum să mă pună în retragere pentru incapacitate; ori nu eram, mă aflam, adică, așa cum pretind sau cum mă socoteam eu, sub ordinea directe ale Inaltului comandament român și numai atunci Inaltul comandament își putea plăti capriciul capului meu.

Ce situație compromisese flota?

Nu mă felicitase tot dânsul prin solia expresă a unui general-adjutant când am oprit la Rasova înaintarea vertiginoasă a lui Mackensen și am ajutat artileriei să-și recapete tunurile pierdute? Și nu concordă aceste felicitări cu ce au spus despre flotă generalul bulgar Toșeff, Mackensen, generalul englez sir John Hamilton, venit la Turtucaia înadins pentru a cerceta cauzele căderii ei, Zaionciovski, Saccharoff și șefii de Stat major ai acestor doi din urmă?

S'or fi înșelat unu, doui; dar toți? Și numai cel

care mi-a luat comanda nu, când scrie negru pe alb, sub iscălitură proprie, că nu știe ce a făcut flota în partea întâia a campaniei?

Nu vreau să vă pun în încurcătură întrebându-vă ce s'ar fi întâmplat în cei 2 ani de groază 1917 și 1918, dacă flota nu ar fi strâns și lăsat la vale spre Chilia nenumăratele șlepuri de pe Dunăre încărcate cu cereale și cu tot felul de bunătăți și în plus cu arme, de cari s'o fi simțit atâta nevoie pe front *) În groaza ce cuprinsese lumea și marina dela Galați, aceasta din urmă nu mai vedea scăpare decât în fuga flotei și a întregului parc de șlepuri la Odesa. Ministerul are la îndemână toată corespondența aceia febrilă dintre comandamentul marinei și Marele Cartier General, care tindea la evacuarea în Rusia a acelor mijloace nesleite de hrană; el are și ordinul meu de oprire pe loc, de pază și organizare.

Din tabloul situației atât de documentat expusă de câte-va zile în „Universul“ se poate lesne vedea ce ar fi devenit aceste șlepuri pe mâna bolșevicilor; la aceasta eu nu aș mai avea de adăugat decât că, fără ele, Moldova, înghesuită și secătuită, ar fi murit literalmente de foame. Știa le credea venite din Basarabia.

Nu eu cu comandantii mei, puși și ei în retragere, am dus, așa dară, țara la marginea prăpăstiei; ci am ajutat-o să nu sucombe. Am retras toată hrana ce se găsea înmagazinată în șlepurile de pe Dunăre și chiar în magaziile de pe mal ca la Giurgeni, cari puteau cădea în mâna inamicului, ca să-i asigur

1) Cu ocazia discuțiunii amare asupra împărțirii șlepurilor de pradă între Franța și România, „Viitorul” scria prin Iunie 1920 : „Ministerul de Război și Marina noastră care în război a știut să apere interesele românești...”.

puterea de rezistență și împotrivire. Dar gelozia și nepotismul ședeau la pândă.

Ca să se deruteze răspunderile și să se împiedice cercetările, s'a insinuat că acela care a cerut punerea mea în retragere a fost generalul Berthelot. În Franța nu se făcuse revizuirea; deci, nu se putea face nici la noi.

Ei bine, Franța a făcut-o și ea acum 3 ani și încă în mod strălucit — Sarrail, Lanrezac, etc; — așa că pretext nu mai există; pe de altă parte, dau cea mai formală desmintire aserțiunii că punerea mea în retragere a fost cerută de generalul Berthelot.

Un proiect de lege s'a lucrat la Iași sub ministrul Marghiloman; dar, și dacă s'ar fi votat, el ar fi fost anulat în urmă.

O încercare de revizuire a avut, apoi, loc sub primul guvern al generalului Averescu.

Casația sfărâmasese decretul de punere în retragere al generalului Georgescu Teodor, acordându-i daune însemnate. Spăimântat, guvernul intervine imediat. Prin adresa Nr. 9087 din 23 Septembrie 1920, Ministerul de război cere Inaltei Curți să nu mai admită discutarea actelor și faptelor de natură militară, cari trec de competența sa și adaogă: .. nu rămâne altă cale celor ce se pretind nedreptățiți prin ridicarea de comenzi de cât calea naturală și logică ca reclamațiunile lor să fie cercetate de o comisie militară ce cred că se va institui printr'o lege viitoare“.

N'ar fi fost mai logic să se facă legea întâi și intervenția la Casație în urmă? Comisiunea s'a instituit fără lege, nu însă fără autorizarea regelui defunct, ceea ce nu ar fi fost cu putință. Mai exprim aci o părere pur personală. Punerile în retragere au fost semnate de generalul Prezan; o ces-

tiune de tact pr^oindea ca revizuirile să nu se facă pe d'asupra capului d-sale. Cum s'a procedat, însă, nu știu.

În Monitorul Oficial — Desbaterile Senatului, — No. 27 din 23 Februarie 1921, găsim la pag. 317 o întrebare a contra-amiralului Eustatziu, la care răspunde astfel generalul C. Coandă, președintele Senatului:

„În adevăr, d-l ministru de război... a întocmit o comisiune în capul căreia am avut onoare să fiu eu numit, cu însărcinarea de a examina dacă hotărârile luate în timpul războiului, cu privire la generalii comandanți de armată au fost sau nu justificate...“

Și generalul Coandă era cineva; fusese doară șef de guvern.

În ce mă privește pe mine, tot în Monitorul Oficial, Desbaterile Senatului, Nr. 98 din 5 August 1921, pag. 2713, se găsește interpelarea d-lui Bogdan-Duică și la pag. 2714 răspunsul generic al ministrului care termină așa:

„Voiu face toată dreptatea, căci recunosc că sunt cazuri în cari trebuie să se dea dreptate complectă. Aceasta este tot ceace pot să vă spun“.

Un alt ministru se exprimă la Iași într'un mod analog.

Am fost, deci, cercetat și eu. Rezultatul a fost hotărârea, care mi s'a comunicat verbal, d'a fi rechemat în cadrele active și pus în capul marinei. Am fost felicitat cu entuziasm și căldură pe stradă de doi din generalii din comisiune și, acasă la dânsul, de al treilea, pe la jumătatea lunii Iulie sau August 1921.

Ce s'a întâmplat, nu știu. Știu numai că, până să treacă primejdia, a fost numit prințul Carol în

capul marinei, pe ziua de 1 Noembrie iar la 1 Decembrie 1921, comisiunea întrunită înadins la Ministerul de război, modifică ceea ce îmi comunicase, recomandând, cum mi s'a spus, să mi se dea satisfacție pe altă cale.

D'atunci o aștept mereu.

Guvernul s'a schimbat și cercetările s'au pus în cartoane. Un veto hotărît s'a ridicat de cineva, care a făcut să se spulbere angajamentele luate în fața reprezentanților țării și să amuțească și să se plece toate puterile constituite ale Statului.

Nimeni n'a mai auzit nimic despre ele, nici despre vre-o lege privitoare la ele. Peste toți s'a lăsat piatra de mormânt, îngropând d'avalma pe cei buni cu cei răi. Dacă rezultatele erau în favoarea unora dintre ofițeri, cum afirmă ministrul dela înălțimea tribunei Senatului, de ce nu li s'a dat curs? Dacă nu erau, de ce nu li s'a comunicat, ca rezultat al memoriilor întâmpinatoare ce Ministerul însuși le ceruse?

D'asupra voinței omenesti, dreptatea trebuie să triumfe. Când se constată o eroare judiciară, se scot oamenii din ocne, se întorc din deportațiune, se rechemă din exil. Și numai greșala făcută cu noi nu poate fi și nu trebuie revizuită?

Trăim vremuri grele în cari o nație întregă vibrează în fața a ceea ce crede — căci totul nu e definitiv încheiat — o crudă nedreptate care o lovește din afară, prin Societatea Națiunilor de pe întreg globul pământesc. Și ea poate răbda nedreptatea făptuită de un singur om pe propriul ei pământ?

Născut odată cu apariția omului pe pământ în meleagurile acestea, unde e băstinaș, poporul român a știut să înfrunte nedreptățile d'alungul vea-

curilor și a trăit. Dar el e etern, pe când noi suntem o singură clipă din eternitatea lui. Drept e să suferim? Nu sunt destul 11 ani de chinuri?

Timpul trece și uitarea se întinde. Oamenii, printre cari unii de valoare, cari-și consacraseră tinerețea și o viață de privațiuni unui ideal, sunt confundați cu clienții politicei, pe cari războiul i-a pus în lumina adevăratei lor capacități. Trăind în mizerie materială și morală, ei lasă copiilor lor o și mai tristă moștenire, căci toți îi arată cu degetul și țara originii lor îi împiedică d'a răzbi în viață. Nimeni nu are dreptul să fure reputația și numele copiilor. În mijlocul turpitudinilor ce pe zi ce trece se descopere mai formidabile și mai grozave și cari se exploatează în scopul d'a arăta țara unui nobil popor ca o adevărată Sodomă ori Gomoră, ei își duc calvarul unor suferințe pe cari lumea de după război nu le mai înțelege. Căci nimeni nu-și mai dă seama de nelegiuirea săvârșită și de ceea ce o așteaptă într'un viitor război. Pentru mulți, noi suntem anachronici și strigoi.

Și tocmai d-vostre ministrul, un gentleman adevărat, care trebuie să vă ridicați d'asupra patimilor omenești și greșelilor trecutului, d-voastră care aveți rezultatul cercetărilor în sertarele d-voastră, veniți să-mi aruncați în față, sub forma batjocoritoare a unui certificat, o repetire a ordinului de punere în retragere pentru incapacitate?

Tot așa mi-ați fi vorbit dacă ați fi comandat și d-voastră măcar o zi pe front în fața inamicului?

În așteptarea unei justiții imanente, voiu continua a trăi, domnule ministru, sub blestemul puterii absolute într'o țară care, timp de 11 ani trecuți, a dat în această singură privință, dovadă că este

total lipsită de mișcarea generoasă a simțului de dreptate și a înboldurilor mari; dar conștiința mea respinge incapacitatea.

Și conștiința mea este singurul meu sprijin contra nedreptății.

III

Dar nu va fi destul să facem o Constituție, ea trebuie aplicată de fapt.

Vintilă Brătianu. — *Nevoile statului modern și Constituția României Mari. Inst. Soc. Rom. pagina 38.*

CUM DEVIN SENATORI DE DREPT GENERALII

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Viu acum la partea finală a scrisorii mele și cea mai gingașă: Cum înțelege Ministerul de război să aplice Constituția. Sunt lucruri cunoscute, așa că nu aduc ceva nou în discuție.

Arătările mele au la bază două acte publice, Constituțiunea și Monitorul Oficial.

Constituția zice la art. 73 lit. c., al. 1:

„Devin senatori de drept:

„Generalii de rezervă și în retragere, cari vor fi exercitat comanda unei armate în fața inamicului, ca titulari, cel puțin 3 luni“.

Știam din auzite că intențiunea Constituantei fusese să răsplătească anumite servicii excepționale aduse Statului în vremuri de restriște. Cele ce vor urma ne vor lămuri pe deplin în această privință.

Monitorul Oficial Nr. 3 din 2 Iulie 1926, Desbaterile Adunării Naționale a Senatului, dă la pag. 8 ședința în care s'au citit rapoartele pentru procla-

marea senatorilor de drept. Le voi schimba doar numărul de ordine:

1. — „Comisiunea IV verificatoare, având în vedere încheerea.. comisiunii Inaltei Curți de Casație, prin care se constată că d. general Arthur Văitoianu întrunește condițiunile cerute de art. 73 lit. c. din Constituțiune, pentru a deveni senator de drept și luând în cercetare dosarul cu actele prezentate, constată că d. general Arthur Văitoianu a comandat armata II în fața inamicului dela 24 Noembrie 1917 până la 1 Iunie 1918, exercitând ca titular comanda unei armate în fața inamicului mai bine de 3 luni și că, negăsind nici o greșală...”

Dela 24 Noembrie 1917 până la 1 Iunie 1918?

Dar bine, d-le ministru, cu toate că personal nu sunteți în cauză, deoarece acestea s'au petrecut sub guvernul precedent, așa să fie oare, fără nici o

greșală?

In Monitorul Oficial Nr. 257 din 29 Ianuarie 1918, găsim Inaltul Decret No. 158 din 27 Ianuarie prin care sunt înaintați la gradul de generali de corp de armată generalii de divizie:

Văitoianu Arthur, *comandantul corpului IV armată;*

Grigorescu Eremia, *însărcinat cu comanda armatei I, etc.*

Nu găsiți că unde-va, totuși, e o greșeală? Unde? Dar asta e o bagatelă.

Pe aceeași pag. 7 a Monitorului Oficial No. 3 din 2 Iulie 1926 și față în față cu coloana generalului Văitoianu, citim :

„Comisiunea IV verificatoare. ...Constată că d-l general Al. Averescu a comandat armata II în fața inamicului de la 14 August 1916 până la 29 Ianuarie 1918“.

Va să zică, armata II era comandată în acelaș interval de 2 generali: Averescu și Văitoianu ^{Ștefan}.

Nu găsiți că era pletoră de comandanți? Care era cel adevărat?

În orice chip, felicitările mele călduroase și pline de admirație pentru modul sincer, corect și nepărtinitor în care Ministerul întocmește certificatele pe cari se bazează aplicarea Constituțiunii.

La sfârșitul lui Noembrie 1917, România puse-se arma la picior și ceruse — dânsa — armistițiul, care s'a și încheiat la 9 Decembrie la Focșani, după ce comunicatul oficial din 7 Decembrie anunțase că: „Ostilitățile au fost întrerupte pe tot frontul la 8 ore“. Denunțat la 2 Martie, el expiră în ziua memorabilă de 5 Martie, prelungindu-se pe 14 zile.

În interval, țara fusese încercuită prin Rusia, căci inamicul înainta mereu, de și la 27 Ianuarie 1918, puterile centrale încheiaseră tratatul de pace cu Ucraina, iar la 10 Februarie se declarase la Brest-Litowsk terminată starea de război dintre dânsese și Rusia, demobilizându-se toate forțele ruse de pe toate fronturile. La 28 Februarie trupele germane ocupaseră Odessa.

Dar, tot la 5 Martie, guvernul generalului Averescu încheie la Buftea tratatul ^{preliminar} de pace și face în aceeași zi loc guvernului Marghiloman. Războiul nostru încetase de fapt.

Unde era inamicul?

Tot una este această comandă cu cea exercitată de mine pe Dunăre cu Flota dela 24 August la 16 Decembrie 1916, fără întrerupere și protejând pas cu pas armata de uscat? Afară numai dacă expresiunea „în fața inamicului“ nu comportă mai multe înțelesuri, între cari pe acela de a fi înregimentat într'un partid politic.

2. — „Comisiunea IV verificatoare..

constată că d. General Traian Moşoiu, prin ordinul Marelui Cartier General No. 1.159 bis din 29 Noiembrie 1918 a fost numit provizoriu la comanda trupelor din Transilvania și că a comandat aceste trupe dela 2 Decembrie 1918 până la 12 Aprilie 1919, *în mod efectiv în baza ordinului comandamentului superior* mai bine de 3 luni,, comanda trupelor din Transilvania fiind echivalentă cu comanda unei armate și că ea a fost exercitată în fața inamicului și că negăsind nici o eroare...

Nici o eroare? 2 Decembrie 1918 — 12 Aprilie 1919! Să vedem:

Armata se demobilizase la 1 Iunie 1918, trimițându-se oamenii la vetrele lor, prin urmare, și în teritoriul ocupat, și păstrându-se sub arme numai contingentele 1916-19. La 28 Octombrie s'a decretat a doua mobilizare.

La 29 Octombrie (11 Noembrie) se încheie pe frontul de Vest armistițiul, care se prelungește din lună în lună, la 13 Decembrie st. n. 1918, 16 Ianuarie și Februarie st. n. 1919. La 18 Noembrie (1 Decembre) Adunarea dela Alba Iulia proclamă Unirea cu România.

Atunci se expediază în Ardeal în pripă diviziile VII infanterie și I și II vânători, așa cum se găseau în Moldova, cu parte din unități lipsă, cu regimentele celor dintâi reduse la 1200-1300 oameni și ale celor din urmă la 600-800 oameni adică 1/4—1/3 din efective, ca să ocupe țara și noua linie de frontieră. În urmă li se adăogă și divizia VI infanterie și apoi trupe de cavalerie.

La 30, 31 Decembrie 1918 și 2 Ianuarie st. v. 1919 au loc primele întruniri pregătitoare în vederea pă-

cii, iar la 5 Ianuarie st. v. 1919, ora 3 p. m. d. Poincare deschide la Ministerul Afacerilor Străine Conferința Păcii.

Aceasta se și încheie la 16 Iunie st. v. 1919.

Unde era inamicul, mă rog? Căci Ungaria nu mai avea armată regulată, aflându-se în plin haos bolșevic, iar Mackensen, care părăsise țara cel din urmă în Octombrie, fusese făcut prizonier de către Francezi în ziua de 11 (24) Decembrie tocmai la Foth, lângă Budapesta, în plină retragere. Ce față prezintă inamicul și la câtă depărtare?

reconstituită ~~ce~~ zice istoricul campaniei din Ungaria:

Aprukis, Dela trecerea Carpaților de către ~~trupele~~ ² ~~trupele~~ din Regat ~~s.~~
sub loc nici o operațiune de seamă, rolul diviziilor noastre limitându-se la ocuparea teritoriului Ardealului și la izgonirea jandarmilor, finanților și banțului și la ~~izgonirea jandarmilor, finanților și banțului~~ ^{BCU și C} ~~armate~~ ungurești“.

Acesta e adevărul. Trupele acestea, cu efectivele incomplete și trimise în rate, au fost puse provizoriu, până la numirea unui titular, sub comanda generalului celui mai vechiu, care s'a întâmplat să fie comandantul diviziei VII.

Constituțiunea vorbește însă de titularul unei „armate“, iar art. 7 lit. f, al 1 din legea electorală desvoltă astfel, principiul înscris în Constituțiune: „Cei cari vor fi exercitat comanda unei armate în fața inamicului dela mobilizarea din 14 August 1914 și până la demobizarea din 1920, cel puțin 3 luni ca titulari. Se înțelege prin titular acela care a exercitat comanda în mod efectiv în baza ordinului comandamentului superior.

Frazele fiind legate și în continuare, urmează de bună seamă că este vorba de comanda unei armate,

la care titularul va fi fost numit de comandamentul superior. Nici o altă interpretare nu este cu putință. Și totuși, *Nic jacet lepus.*

Căci comanda dată generalului Moșoiu de comandamentul superior purta titlul de „Comanda trupelor din Transilvania“ și nici de cum de „armata din Transilvania“, — cu efectivele ce avea și în modul în care a fost trimisă neputând intra în prescripțiunile Constituțiunii; iar când s'a prezentat titularul, căruia i s'au complectat forțele până la 14 divizii, comandantul celor dintâi a trecut în subordine ca simplu comandant al diviziei sale și al unui grup.

De când din comandant de armată se poate ajunge comandant de divizie?

Cu toate acestea, pentru ca d. general Moșoiu să poată deveni senator de drept, ministerul din 1926 echivalăază comanda trupelor din Transilvania cu comanda unei armate, 7 ani jum. dela acel eveniment.

Va să zică, 3 divizii (dintre cari 2 de vânători cari nu sunt egale cu diviziile de infanterie), formând în principiu un corp de armată, plus o divizie, formează o armată; iar în cazul meu toate forțele comandamentului Marinei, care era echivalent tot cu un corp de armată, plus o divizie străină de bastimente de mare, nu fac o armată?

Intr'o parte, în modul cum a fost alcătuită și trimasă nici armată, nici titular, nici inamic, bagheta magică aduce totul în cadrul Constituțiunii; în cealaltă, flota, care și prin definițiune e armată — armata plutitoare — și prin compozițiune, cu un comandant titular în fața inamicului, nu e nici una nici alta.

Art. 21 din legea de organizare a armatei spune că Marina este organizată după legea ei specială. Comitetul consultativ al Marinei s'a pronunțat pentru echivalență; Comitetul consultativ de stat major, contra. Geaba îmi spune d. șef al Marelui stat major în repetite rânduri că e o simplă părere, pe aceasta mi-ați trecut-o în certificat.

Tot comitetul de stat major s'a pronunțat oare și în cazul generalilor Văitoianu și Moșoiu, căci Statul Major întocmește dosarul? Regulamentul de mobilizare al armatei poate suferi și el două interpretări?

Cât privește interpretarea frazei finale a art. 7 din legea electorală în mod separat de cea dintâi, cum vor unii în scopul de a-i modifica înțelesul, nu știu care a fost necesitatea explicitării principului atât de simplu, declar și de comprehensiv statornicit în art. 73 lit. c, al. 1 din Constituțiune, cu toate că o înțeleg în ce privește limitarea în timp: nu au cerut unii senatori de drept pe baza plimbării din 1913 în Bulgaria? Dar mintea mea refuză să creadă că, prin cuvintele subliniate mai jos, cu cari Comisiunea IV verificatoare a Senatului își motivează în parte raportul: „Se înțelege prin titular acela care a exercitat comanda *în mod efectiv în baza ordinului Comandamentului superior*“, s'a introdus intenționat în art. 7 lit. f, al. 1 o lărgire care nu trebuia introdusă și la lit. g; primul privind pe generali, cel d'al doilea pe foștii președinți ai Adunărilor Naționale din Chișinău, Cernăuți și Alba-Iulă, cari au proclamat Unirea.

La votarea Constituției aceștia din urmă erau cunoscuți cu precizie, ceace nu știu dacă se poate

zice de ceilalți. Legea electorală a venit 3 ani mai târziu și legiuitorul trebuia să rămână egal cu el însuși.

Fapt este că, dacă, în stilul ei lapidar, Constituțiunea e una, aplicarea ei în cele 2 cazuri de mai sus a dat naștere la două înțelesuri cari se bat cap în cap: unul, care a acordat generalului Moșoiu scaunul de senator, pe motivul că a exercitat o comandă oarecare nu ca titular, ci provizoriu, dar efectiv; altul, care l'a refuzat d-lui Ștefan Ciceo Pop, fiind că, de și prezidase și d-sa tot în mod efectiv Adunarea dela Alba Iulia, — dar adevărata Adunare care a proclamat Unirea, nu ca Armata generalului Moșoiu numită așa după 7 ani jum. pentru trebuințele cauzei—nu fusese președintele titular (1). Și poate că în favoarea d-sale mai militau și alte considerațiuni.

Nu-mi este dat mie să indic soluțiunea. Dar, dacă pactul fundamental dintre Coroană și Națiune este aplicat astfel, mai este oare cu putință să se susțină că la baza acestui Stat stă dreptatea și adevărul?

Respectul Marei Chartre, acordată la 1215 popoului său de regele Ioan fără de Pământ a adus prin adaptări succesive la vremuri, timp de 700 ani încheiați, grandoarea Engliterei printre Statele lumii. Pe noi unde ne va duce modul de aplicare de mai sus?

De aceea, față de toate acestea și conștient de dreptatea cauzei mele, consider certificatul Minis-

1) In mintea mea fac o analogie — poate incompletă — cu Președintele Statelor-Unite. Când acesta moare sau suferă o incapacitate de a-și continua oficiul, vice-președintele devine în mod automat președinte.

Și e vorba de ceva mai mult decât de un scaun de senator.

terului de război ca un act arbitrar, liberat în disprețul faptelor și legilor existente.

Cu dânsul chestiunea nu este închisă.

Post Scriptum. — Țin să adaog că personal nu am nimic contra generalilor Văitoianu și Moșoiu. căci pe unul nici nu-l cunosc și că e foarte cu puțință ca ambii să fie considerați drept capacități militare de primul ordin în Europa și de merit incomparabil în politica românească internă. Nu aceasta discut.

Eu m'am pus numai din punctul de vedere constituțional.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

BIBLIOTECA UNIV

1360 30. XII. 1935

CLUJ